

การสร้างความทันสมัยและการศึกษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
Modernization and Education in Southeast Asia

จรรย์นันทน์ กมลสินธุ์ *

บทคัดย่อ

ในบทความนี้ ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กำลังเผชิญกับอิทธิพลและความจำเป็นในการปรับตัวให้เข้ากับสถานะสมัยใหม่ โดยที่การสร้างความทันสมัยและผลที่เกิดขึ้นตามมานั้นกำลังสร้างผลกระทบต่อชีวิตของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผู้เขียนมุ่งความสนใจไปที่การศึกษาโดยเชื่อว่าการศึกษามวลชนเป็นทั้งพลังในการขับเคลื่อนและผลที่เกิดขึ้นตามมาของกระบวนการสร้างความทันสมัย ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าการศึกษามวลชนเป็นเครื่องมือในการเพิ่มทักษะที่จำเป็นสำหรับแรงงานในภาคอุตสาหกรรม ขณะที่งานซึ่งใช้ทักษะที่สูงขึ้นมีความจำเป็นที่จะต้องยกระดับของการศึกษา จากการให้ความสนใจกับการยกระดับการศึกษาให้สูงขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผู้เขียนให้ข้อสรุปในบทความนี้ด้วยการชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงด้านประชากรมีผลต่อสังคมทั้งหลายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

คำสำคัญ: การสร้างความทันสมัย, โลกาภิวัตน์, หลังอาณานิคม, ค่านิยมแห่งเอเชีย, การศึกษา

ABSTRACT

The author, in this article, suggests that Southeast Asia is grappling with the influences and demands of modernity by pointing out that modernization and its consequences are affecting life of Southeast Asia. She puts primacy on education by taking mass education as both a driving force and a product of modernization process. She points out that mass education equips citizens with the necessary skills for industrial labour, while higher-skilled jobs demand increased levels of education. Looking at the rising level of education in the Southeast Asia region, she concludes this article by showing how the changing demographics have affected Southeast Asian societies.

Keywords: Modernization, Globalization, Postcolonialism, Asian Values, Education

“Education is not preparation for life; education is life itself.”: John Dewey
“การศึกษานั้นหาใช่การเตรียมพร้อมเพื่อชีวิต แต่การศึกษาคือชีวิตโดยแท้”: จอห์น ดิวอี้

บทนำ

ความหลากหลายและการเปลี่ยนแปลงเป็นลักษณะเพียงอย่างเดียวที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภูมิภาคนี้มีขนาดของเนื้อที่ประมาณ 4.5 ล้านตารางกิโลเมตร มีประชากรมากกว่า 600 ล้านคน มีภาษาที่ใช้กันทั้งภาษาทางการและภาษาท้องถิ่นมากกว่า 100 ภาษา เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นที่สถิตของลัทธิ/ความเชื่อศาสนาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นคติความเชื่อวิญญาณนิยม ศาสนาพุทธ ลัทธิเต๋า ศาสนาฮินดู ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ ความหลากหลายที่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในภูมิภาคนี้เป็นปัญหาสำคัญในการจัดประเภทของภูมิภาคเมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่นๆ นอกจากนั้นเอเชีย

* ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ และผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา

หมายเหตุ: ผู้เขียนขอขอบทความทางวิชาการนี้เพื่อเป็นเกียรติแด่ท่านอาจารย์ ดร.ดาร์ตัน ศิริวิริยะกุล วิชาตะกัลลศ เนื่องในโอกาสที่ท่านได้รับอนุมัติปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนาองค์กร จากสภามหาวิทยาลัยเจ้าพระยา

ตะวันออกเฉียงใต้ยังเป็น “ภาษาชน” รองรับอุดมการณ์ทางการเมืองอันหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นราชานิยม อาณานิคมนิยม คอมมิวนิสต์ อำนาจนิยม รวมตลอดถึงรูปแบบต่างๆของประชาธิปไตย (Center for Global Education 2016; King 2012; Ricklefs et als. 2010)

จากความแตกต่างหลากหลายดังกล่าว อัตลักษณ์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงมีลักษณะที่เลื่อนไหลจนยากแก่การกำหนดอัตลักษณ์ที่แน่นอนตายตัวของภูมิภาคได้ หมายความว่าเราจะกำหนดอัตลักษณ์ของภูมิภาคนี้ได้ก็ต่อเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่นๆในช่วงเวลาเดียวกัน (synchronic comparison) ในฐานะที่เป็นมโนทัศน์ทางภูมิศาสตร์ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นประดิษฐกรรมทางภาษาที่เกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ คำว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้รับการยอมรับกันทั่วไปเมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยที่ในช่วงของสงครามนั้นอังกฤษได้ใช้คำว่า “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” (“Southeast Asia”) เพื่อระบุว่าหมายถึงพื้นที่คาบสมุทรและหมู่เกาะจำนวนหนึ่งที่อยู่ทางทิศใต้ของจีนและอยู่ทางทิศตะวันออกของอินเดีย ที่เป็นอาณาบริเวณโดยเฉพาะสำหรับปฏิบัติการทางทหารเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นในช่วงสงคราม ในคริสต์ทศวรรษ 1950 และคริสต์ทศวรรษ 1960 การปรากฏตัวของ “คลื่นแห่งสำนึกในการต่อต้านอาณานิคมและสำนึกชาตินิยม” ได้เกิดขึ้นทั่วทั้งภูมิภาคซึ่งนำไปสู่การสถาปนารัฐ-ชาติ (nation-states) –ซึ่งเป็นองคภาวะทางการเมืองรูปแบบใหม่ (Tarling 2004) เมื่อวันที่ 8 กันยายน ค.ศ. 1967 สมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน (Association of Southeast Asian Nations / ASEAN) ได้รับการจัดตั้งขึ้นในกรุงเทพฯ โดยมีประเทศสมาชิกที่เป็นผู้ริเริ่มจัดตั้ง 5 ประเทศ (อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย) ส่วนอีก 5 ประเทศคือ ประเทศบรูไน ดารุสซาลาม, ประเทศเวียดนาม, ประเทศลาวและประเทศเมียนมาร์ และประเทศกัมพูชา ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกในปี.ศ. 1984, 1995 1997 และ 1999 ตามลำดับ (Weatherbee 2009: Chapter 4)

แทบไม่เป็นที่สงสัยเลยว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กำลังก้าวสู่กระบวนการสร้างความทันสมัย (modernization) ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไม่เพียงแค่วิถีดำเนินชีวิตของผู้คนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงวิถีทางการมองตัวเองของคนในภูมิภาคนี้อีกด้วย อย่างไรก็ตาม ขอบเขตของการสร้างความทันสมัยมีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศ ดังนั้นประเด็นสำคัญจึงไม่ใช่อยู่ที่การมองว่าการสร้างความทันสมัยเป็นมโนทัศน์ที่มีลักษณะแน่นอนตายตัว แต่เป็นกระบวนการที่แสดงถึงความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคมต่างๆของภูมิภาคนี้ งานเขียนจำนวนมากไม่น้อยได้พยายามชี้ให้เห็นเงื่อนไขสำคัญหลายประการที่ทำให้เกิดผลกระทบและได้รับผลกระทบจากกระบวนการสร้างความทันสมัยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Birch et als. 2001) อย่างไรก็ตาม บทความนี้จะพุ่งความสนใจเฉพาะไปที่การศึกษาโดยที่ผู้เขียนมีฐานคิดว่าการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษามวลชน (mass education) เป็นทั้งพลังในการขับเคลื่อนและผลที่เกิดขึ้นตามมาของกระบวนการสร้างความทันสมัย การศึกษามวลชนเป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มทักษะที่จำเป็นสำหรับแรงงานในภาคอุตสาหกรรม ขณะที่งานซึ่งใช้ทักษะที่สูงขึ้นทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องยกระดับของการศึกษาเป็นปฏิภาคตาม

การสร้างความทันสมัยและสภาวะสมัยใหม่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เมื่อเราพูดถึงการสร้างความทันสมัย (modernization) เรามักจะหมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพอย่างเช่นการผูกมัดไล่ขึ้นมาของถนนหนทางใหม่ๆ ระบบการขนส่ง และการนำเอาเครื่องจักรและเทคโนโลยีใหม่ๆมาใช้ในชีวิตประจำวัน ในแง่นี้การสร้างความทันสมัยสามารถมองเห็นได้จากความก้าวหน้าด้านอุตสาหกรรมของสังคม ซึ่งโดยทั่วไปแล้วหมายถึงการเปลี่ยนผ่านทางด้านวัตถุจากสังคมกำลังพัฒนาไปสู่สังคมที่พัฒนาแล้ว การสร้างความทันสมัยของสังคมมีรากเหง้ามาจากยุโรป ตะวันตก การปฏิวัติอุตสาหกรรมในอังกฤษในช่วงปี.ศ. 1760 ถึง ค.ศ. 1850 อันมีผลให้เกิดนวัตกรรมทางเทคโนโลยีจำนวนมากอย่างเช่นเครื่องจักรไอน้ำ เครื่องยนต์แบบสันดาป เครื่องปั่นด้าย รวมตลอดถึงการขยายทางรถไฟ เพื่อประสิทธิภาพของการผลิตและการขนส่งผลผลิต การสร้างความทันสมัยอย่างเห็นได้ชัดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ใน

คริสต์ศตวรรษที่ 20 ได้เกิดขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์และยุคที่มีการเคลื่อนย้ายทุนในระดับโลก โดยที่ทั้งสองปริมนทนี้ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการก่อรูปก่อร่างของการพัฒนาในภูมิภาคนี้ (Beeson, 2004; เซษฐา 2558)

■ การพัฒนาด้านเศรษฐกิจของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การพัฒนาด้านเศรษฐกิจของเอเชียในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ปรากฏตัวให้เห็นในลักษณะคลื่นของการพัฒนา 3 ระลอก คลื่นเศรษฐกิจระลอกแรกของภูมิภาคได้เริ่มต้นขึ้นในประเทศญี่ปุ่นในช่วงตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษ 1950 จนถึงต้นคริสต์ศตวรรษ 1970 คลื่นระลอกนี้ได้นำไปสู่สิ่งที่เรียกว่าภูมิภาคยานุวัตรหรือการสร้างความเป็นภูมิภาค (regionalization) ด้วยทุนของญี่ปุ่น (Japanese capital) ซึ่งเป็นพลังที่ทำให้เกิดคลื่นระลอกที่สองตามมา คลื่นเศรษฐกิจของภูมิภาคระลอกที่สองได้เกิดขึ้นในฮ่องกง ไต้หวัน เกาหลีใต้ และสิงคโปร์ –ซึ่งทั้ง 4 ประเทศนี้ได้รับการขนานนามว่า “เสือแห่งเอเชีย” (“Asian Tigers”) ในช่วงตั้งแต่คริสต์ศตวรรษ 1960 ถึงคริสต์ศตวรรษ 1980 คลื่นเศรษฐกิจของภูมิภาคระลอกที่สาม ได้เกิดขึ้นตั้งแต่คริสต์ศตวรรษ 1980 ถึงกลางคริสต์ศตวรรษ 1990 ด้วยการนำบรมประเทศอินโดนีเซีย ประเทศไทย และประเทศมาเลเซีย (อาจนับรวมประเทศฟิลิปปินส์ในระดับหนึ่ง) เข้ามาอยู่ในกลุ่มประเทศที่ได้รับการขนานนามว่า “มังกรแห่งเอเชีย” (“Asian Dragons”) (Asian Development Bank 2001)

จากการมีแรงงานราคาถูก การมีวัตถุดิบสำหรับการผลิตสินค้าจำนวนมาก และการใช้ต้นทุนที่ต่ำในการทำธุรกิจ ทำให้ประเทศต่างๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติ กรณีประเทศอินโดนีเซียและประเทศมาเลเซียซึ่งเป็นแหล่งผลิตน้ำมันและก๊าซ ทำให้ทั้งสองชาตินี้ดำเนินนโยบายการพัฒนาตั้งแต่เริ่มแรกบนฐานของขุมทรัพย์การดักกล่าว ขณะที่ประเทศสิงคโปร์ดำเนินนโยบายการพัฒนาบนฐานของอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ กรณีประเทศไทยนั้นความอุดมไปด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหารและการนำวัตถุดิบดังกล่าวไปใช้ในอุตสาหกรรมการเกษตร ได้มีส่วนสำคัญอย่างมากในการเป็นฐานของการเติบโตใหญ่ขยายตัวทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันอุตสาหกรรมการผลิตได้มีบทบาทหลักในประเทศต่างๆทั้งหมดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อุตสาหกรรมที่มีความสามารถในระดับสูงอันเป็นผลจากการเข้ามาลงทุนของต่างชาติ ได้นำไปสู่ปรากฏการณ์ที่ถูกเรียกว่า “ปาฏิหาริย์แห่งเอเชีย” (“Asian Miracle”) ซึ่งในทางกลับกันก็เป็นผลมาจากการตรึงค่าเงินที่อิงอยู่กับค่าเงินดอลลาร์ของสหรัฐอเมริกาให้อยู่ในระดับต่ำกว่าความเป็นจริง และได้กลายเป็นตัวเร่งให้เกิดการเข้าสู่สภาวะของการเป็นสังคมอุตสาหกรรม (industrialization) โครงการก่อสร้างขนาดใหญ่และโครงการอสังหาริมทรัพย์ได้ทำให้ตึกขนาดสูงจำนวนมากผุดโผล่ขึ้นมาเพื่อเปลี่ยนภูมิทัศน์ของนครต่างๆแทบทั้งหมดตั้งแต่กัวลาลัมเปอร์จนถึงกรุงเทพฯ ตัวเลขการจ้างงานมีจำนวนสูงขึ้นเมื่อบรรดาโรงงานและสถานประกอบการที่ใช้แรงงานค่าจ้างต่ำจำนวนมากได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อผลิตสินค้าเพื่อการส่งออก ในช่วงเวลาเดียวกัน ค่าใช้จ่ายในการบริโภคก็พุ่งสูงขึ้นเมื่อชนชั้นกลางใหม่ (new middle class) “ยกโขยง” เข้าไปในห้างสรรพสินค้าเพื่อสนองความอยากที่ไม่รู้จักเพียงพอที่มีต่อสินค้าอิเล็กทรอนิกส์และสินค้าที่ได้รับการออกแบบโดยนักออกแบบนามกระฉ่อน ตราของสินค้าดังกล่าวอย่างเช่น Prada, Gucci และ Armani ได้ปรากฏแพร่หลายไปทั่วในเมืองหลวงต่างๆตั้งแต่จาการ์ตาจนถึงสิงคโปร์

อย่างไรก็ดี “ปาฏิหาริย์แห่งเอเชีย” ได้สูญเสียความมหัศจรรย์อันเป็นผลจากวิกฤตการเงินเอเชีย (Asian Financial Crisis / AFC) ในปีค.ศ. 1997 วิกฤตนี้เริ่มต้นขึ้นจากเศรษฐกิจของประเทศไทยซึ่งเกิดจากการโจมตีค่าเงินบาทด้วยการเก็งกำไร วิกฤตซึ่งถูกมองว่ามีลักษณะไม่ต่างจากโรคระบาดนี้ได้แพร่ขยายตัวอย่างรวดเร็วไปยังเศรษฐกิจของประเทศอื่นๆในภูมิภาค วิกฤตนี้รุนแรงมากขึ้นเนื่องจากการเคลื่อนย้ายทุนในระยะเวลานั้นซึ่งเปิดโอกาสให้มีการไหลเวียนออกของทุนจำนวนมากไหลออกไปจากภูมิภาคนี้อย่างรวดเร็ว ค่าอธิบายจำนวนหนึ่ง –ไม่ว่าจะเป็นการขาดความโปร่งใสของสถาบันเงินกู้ที่ไม่ก่อให้เกิดผลผลิต (หนี้เน่า / NPL) การเก็งกำไรจากค่าเงิน การใช้จ่าย “อย่างไม่มีห้ามล้อ” รวมตลอดถึงคอร์รัปชัน- ได้ถูกนำเสนอเพื่อระบุว่าเป็นสาเหตุของวิกฤตครั้งนี้ แม้ว่าประสบการณ์อันเลวร้ายนี้จะป็นอุปสรรคต่อภูมิภาค แต่การสร้าง

ความทันสมัยและการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมของภูมิภาคก็ยังคงเดินหน้าต่อไปแม้จะด้วยก้าวอย่างอันล่าช้าก็ตาม (World Bank 1993)

แม้ว่าการสร้างความทันสมัยจะก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลายประการ แต่ก็มีได้มีความแตกต่างไปจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมที่ได้เริ่มต้นขึ้นในประเทศอังกฤษซึ่งทำให้เกิดปัญหาสังคมหลายประการ ครอบครัวจำนวนมากล่มสลายอันเป็นผลจากความจำเป็นในการเคลื่อนย้ายจากชนบทเข้าไปยังตัวเมืองเพื่อหางานทำ โรงงานที่ใช้แรงงานราคาถูกจำนวนมากในประเทศอินโดนีเซียและในประเทศฟิลิปปินส์ ได้ขูดรีดแรงงานเหล่านี้ด้วยการให้ทำงานยาวนานหลายชั่วโมงในหนึ่งวันแต่จ่ายได้รับค่าจ้างแรงงานที่ต่ำมาก ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นภาพตัวแทนของผลที่เกิดขึ้นในทางลบของโลกาภิวัตน์และเป็นสัญลักษณ์ของการขูดรีดโลกที่สาม บรรดาเด็ก ๆ ซึ่งหลายต่อหลายครั้งที่เคยได้เลือกทำงานเป็นกรรมกรโรงงานด้วยความสมัครใจนั้น จำเป็นต้องผลจากการศึกษาเพียงเพื่อช่วยหารายได้ให้กับครอบครัว อันนำไปสู่วงจรอุบาทว์ของความยากจน (vicious cycle of poverty) ทำนองเดียวกัน บรรดาผู้หญิงที่ต้องเผชิญกับภาระอันหนักอึ้งถึงสองเท่าในการที่จะต้องเป็นทั้งกรรมกรในโรงงานและผู้เลี้ยงดูลูกในครอบครัว การกำหนดกฎระเบียบที่หย่อนยานของรัฐบาลมีผลทำให้เกิดมลภาวะ การถางและเผาป่าอย่างมโหฬารในประเทศอินโดนีเซียเป็นตัวอย่างที่เห็นชัดของการทำให้เกิดฝุ่นควันอันเลวร้ายต่อบรรดาประเทศเพื่อนบ้านในทุกๆปี ไม่ว่าจะประเทศสิงคโปร์ ประเทศมาเลเซีย มีพิกต้องพุดถึงประเทศไทย

■ สภาวะสมัยใหม่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ถ้าการเข้าสู่สภาวะของการเป็นสังคมอุตสาหกรรมเป็นตัวอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของสังคมแล้วละก็ *สภาวะสมัยใหม่ (modernity)* ก็เป็นตัวอธิบายลักษณะทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของสังคมที่อยู่ในสภาวะของการเป็นสังคมอุตสาหกรรม ตามความเชื่อของนักวิชาการที่ผ่านมา สภาวะสมัยใหม่บ่งชี้ถึงยุคสมัยใหม่ (the Modern Age) รวมตลอดถึงบรรดาจินตภาพและรูปแบบการดำเนินชีวิตต่างๆที่มีความเกี่ยวข้องกับยุคนี้ ในแง่ของประวัติศาสตร์ สภาวะสมัยใหม่หมายถึง อวสานของยุคกลาง (the Middle Ages) และการปรากฏตัวของยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา (the Renaissance) ซึ่งหมายถึงการรื้อฟื้นการหาความรู้แบบคลาสสิกและการแยกศาสนจักรออกมาให้พ้นจากการครอบงำความคิดของมนุษย์อันเป็นผลให้เกิดการกลับมาให้ความสำคัญกับการหาความรู้ด้วยตนเองของมนุษย์ ยุคแห่งแสงสว่างทางปัญญา (the Enlightenment) ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ซึ่งมีนำไปสู่การปฏิวัติฝรั่งเศส (the French Revolution) นั้น เป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางภูมิปัญญาที่สำคัญอีกอันหนึ่งในยุคสมัยใหม่ซึ่งวิธีคิดแบบวิพากษ์ ปรัชญา และการจัดองค์กรทางสังคมทำให้มนุษย์สามารถนำเอาเหตุผลของตนมาใช้แทนที่สิ่งเหนือธรรมชาติและความเชื่อทางศาสนา ดังนั้นสภาวะสมัยใหม่จึงมีความเชื่อมโยงกับความเชื่ออันแรงกล้าในเรื่องของเหตุผลและชัยชนะของวิทยาศาสตร์เหนือศาสนาในฐานะการอธิบายโลก (Cohen et al. 2007: Chapter 3) จากมุมมองนี้ ข้อสังเกตเกี่ยวกับสภาวะสมัยใหม่ดังกล่าวจึงมักถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่ามีลักษณะยึดติดอยู่ความเป็นตะวันตกมากเกินไป ข้อวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าวได้ทำให้เกิดวิวาทะในเรื่องความเป็นไปได้และการให้ความหมายของสภาวะสมัยใหม่ในเอเชีย (Asian modernity)

สภาวะสมัยใหม่ยังหมายถึงสภาวะของการเป็นปัจเจกบุคคลสมัยใหม่ที่ใช้ชีวิตอยู่สังคมสมัยใหม่ พุดให้ง่ายขั้นก็คือการบ่งชี้ให้เห็นความแตกต่างของสภาวะการดำเนินชีวิตและมุมมองทางความคิดระหว่างบรรดาคนที่อาศัยอยู่ในเมืองและบรรดาชาวนาในชนบท คนสองกลุ่มนี้มีประสบการณ์ที่แตกต่างกันเกี่ยวกับชีวิต การทำงาน การหาความบันเทิง และการบริโภคเชิงวัตถุ -หรือที่เรียกว่าคู่ตรงข้าม (dichotomy) ระหว่าง *Gemeinschaft* และ *Gesellschaft* (Tönnies 2001; Weber 1978) *Gemeinschaft* หรือชุมชน (community) หมายถึงความสัมพันธ์ที่วางอยู่บนฐานของระบบเครือญาติชาติพันธุ์ หรือชาติตระกูล ซึ่งเป็นลักษณะของสังคมชนบทหรือสังคมก่อนสมัยใหม่ (premodern) เมื่อสังคมเข้าสู่กระบวนการสร้างความทันสมัย ความสัมพันธ์ของมนุษย์ได้กลายเป็นเรื่องที่วางอยู่บนฐานของการเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพ พันธะผูกพันตามสัญญา และปทัสถานของความเป็นพลเมือง โดยที่ทั้งหมดนี้ไม่ได้ยึดมั่นในตัวบุคคลและมีความเป็นสาธารณะอย่างสูง

ความสัมพันธ์ในรูปแบบหลังนี้ก็คือ *Gesellschaft* หรือสมาคม (association) /สังคม (society) เน้นอนว่าธรรมชาติของความสัมพันธ์ของเรากับเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเป็นตัวกำหนดว่าเราจะมองโลกและตัวเราเองอย่างไร

ภาพของคู่ตรงข้าม *Gemeinschaft-Gesellschaft* ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สะท้อนออกมาให้เห็นได้ดังตัวอย่างในการเปลี่ยนผ่านจากคำว่า “กำปง” (kampong) ในภาษามลายูที่หมายถึงหมู่บ้าน ไปสู่เมืองหลวงที่เรียกว่า “ควาละลัมปूर” (Kuala Lumpur) คำว่า “กำปง” ในภาษามลายูหมายถึงการจัดองค์กรทางสังคมบนฐานของระบบเครือญาติภายใต้อำนาจบริหารจัดการของผู้ปกครองแบบพิวทัลหรือแบบราชวงศ์ ขณะที่ “ควาละลัมปूर” ซึ่งวางอยู่บนฐานของความเป็นสมัยใหม่และความเป็นพลเมืองโลก (cosmopolitanism) มีลักษณะที่เปิดกว้างต่อพลังของโลกาภิวัตน์และการปรับตัวให้สอดคล้องกับระบบตลาดโลก การเปลี่ยนผ่านจาก “กำปง” ไปเป็น “ควาละลัมปूर” จึงเป็นมากกว่าการเปลี่ยนแปลงในแง่ของบริบท เพราะนัยของคำนี้หมายรวมถึงการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (paradigm shift) ในด้านความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรม และชีวิตทางเศรษฐกิจ (King 2012) เน้นอนว่า *Gemeinschaft* และ *Gesellschaft* ไม่ได้มีลักษณะเฉพาะที่แน่นอนตายตัว เราสามารถเห็นตัวอย่างได้จากบรรดาบริษัทข้ามชาติของจีนในเอเชีย ซึ่งในด้านหนึ่งอาจจะดำเนินธุรกิจบนพื้นฐานของความเป็นวิชาชีพ (professionalism) และยึดมั่นในข้อผูกพันตามพันธะสัญญา (*Gesellschaft*) ขณะที่ในอีกด้านหนึ่งบริษัทเหล่านี้ก็ยังคงใช้เครือข่ายที่วางพื้นฐานอยู่บนชาติพันธุ์และระบบเครือญาติ (*Gemeinschaft*) เพื่อสืบทอดผลประโยชน์ของตน

■ โลกาภิวัตน์

โลกาภิวัตน์ (Globalization) เป็นคำที่นิยามพูดถึงกันมากทั้งในแวดวงสื่อและในแวดวงวิชาการ (Featherstone et als. 1995; Rantanen 2005) คำๆนี้มีความหมายบ่งชี้ให้เห็นถึงการร้อยรัดเชื่อมโยงกันอย่างเข้มข้นของบรรดาปัจเจกบุคคลและสถานที่ต่างๆอันเป็นผลจากการท่องเที่ยวและการติดต่อสื่อสารที่เพิ่มมากขึ้นซึ่งเอื้อต่อการไหลเวียนข้ามพรมแดนของสินค้า บริการ ทุน และความรู้ แม้ว่าโลกาภิวัตน์ได้ถูกให้ความหมายซึ่งได้รับการยอมรับกันทั่วไปว่าเป็นการเชื่อมโยงกันและการสร้างความรู้จักมักคุ้นกันทั่วทั้งโลก (global connectivity and familiarity) แต่ลักษณะและผลของกระบวนการนี้มีความซับซ้อน และหลายครั้งที่เดิวยที่ยังไม่สามารถชี้ชัดถึงลักษณะที่แท้จริงของโลกาภิวัตน์ได้ ด้วยเหตุนี้โลกาภิวัตน์ จึงได้ถูกนิยามแตกต่างกันไป อย่างเช่น “กระบวนการอันหนึ่งของสภาวะสมัยใหม่” (a “process of modernity”) “ขั้นตอนอันหนึ่งของสภาวะสมัยใหม่” “ขั้นตอนปัจจุบัน” (a phase of: “late modernity”) และปรากฏการณ์อันหนึ่งของสภาวะ “หลังสมัยใหม่” (a “postmodern” phenomenon)

ขณะที่แวดวงวิชาการได้เริ่มให้ความสำคัญกับโมทัศน์โลกาภิวัตน์กันอย่างจริงจังอย่างน้อยก็ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา (Steger 2003; สเตเกอร์ 2553; เชษฐา 2559) ทว่ากระบวนการของโลกาภิวัตน์ (the process of globalization) ได้ปรากฏให้เห็นเป็นเวลานานก่อนหน้านั้น ในทศวรรษของคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) ซึ่งเขียนเอาไว้ใน *The Communist Manifesto* (1848) เกี่ยวกับการแพร่ขยายตัวของทุนนิยมออกไปทั่วโลก (the global spread of capitalism) ว่าเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจาก “ความต้องการที่จะขยายแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์อยู่เรื่อยๆบังคับให้ชนชั้นนายทุนต้องวิ่งเต้นไปตามที่ต่างๆทั่วโลก ชนชั้นนี้ต้องไปตั้งหลักแหล่ง ไปเปิดกิจการขึ้นทั่วทุกแห่ง และไปสร้างความสัมพันธ์ขึ้นทั่วทุกแห่ง” (คาร์ล มาร์กซ์ และเฟรเดอริค เองเงิลส์ 2545: 16; ดูรายละเอียดใน Renton, 2001) อย่างไรก็ตาม โลกาภิวัตน์ ไม่ใช่เป็นแค่เพียงการแพร่ขยายตัวของทุนนิยมออกไปทั่วโลกเท่านั้น ทว่าโลกาภิวัตน์ยังเป็นชุดของความคิดโดยเฉพาะชุดหนึ่งที่ส่งผลต่อปฏิบัติการ สำหรับนักสังคมวิทยาอย่างโรแลนด์ โรเบิร์ตสัน (Roland Robertson) โลกาภิวัตน์หมายถึง “ความเข้มข้นที่เกิดขึ้นกับสำนึกที่มีต่อโลกทั้งหมด” (“the intensification of the consciousness of the world as a whole”)

(Robertson 1992: 7) อย่างไรก็ตามก็ไม่ได้หมายความว่าโลกทั้งใบกำลังมีความเหมือนกันหมดทุกหนทุกแห่ง ทว่าโลกาภิวัตน์มีนัยซึ่งถึงการมีวิถีทางที่คล้ายคลึงกันมากขึ้นในวิถีคิดที่เกี่ยวกับสังคม การเมือง และวัฒนธรรมของโลกโดยรวม¹

■ หลังอาณานิคมและค่านิยมแห่งเอเชีย

แง่มุมสำคัญอีกอันหนึ่งของสภาวะสมัยใหม่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็คือปรากฏการณ์หลังอาณานิคม (Postcolonialism) (Loomba 2005; Sankaran 2009; Bush 2006; Young 2003; Smallman et al. 2011) –ซึ่งแสดงให้เห็นอวสานอย่างชัดเจนของอาณานิคม (colonialism) และการเปลี่ยนผ่านที่เกิดขึ้นตามมาไปสู่การปรากฏตัวของรัฐ-ชาติที่มีอำนาจอธิปไตย (sovereign nation-state) สำหรับหลายๆประเทศในภูมิภาคนี้ (อาจมีกรณีของประเทศไทยที่ประกาศว่าตนเองเป็นข้อยกเว้น) การสิ้นสุดของอาณานิคมเป็นสัญญาณบ่งชี้ถึงพันธกิจหลังอาณานิคมในการแทนที่และสร้างความหมายใหม่ให้กับการบริหาร สถาบัน ค่านิยม และระบบสังคม-เมืองทั้งหลายของอาณานิคมด้วยบรรดาสิ่งที่มีความเหมาะสมกว่าให้กับสภาวะการทางวัฒนธรรม-การเมืองที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน (Cohen et al. 2007: Chapter 5) กระบวนการสร้างชาติ (nation-building) อาจจะไปสู่การสำแดงอำนาจเบ็ดเสร็จของรัฐที่มีต่อภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงตลอดถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อย่างเช่นการที่รัฐสร้างอัตลักษณ์หรือวัฒนธรรมหลักของชาติที่ครอบคลุมกลุ่มอื่นๆ

ความจำเป็นในการที่จะต้องมองตนเองของปัจเจกบุคคลในฐานะส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ของชาติและมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมร่วมของชาติเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ ความจำเป็นดังกล่าวมาจากฐานคิดที่ว่าวัฒนธรรมประจำชาติเป็นสิ่งที่มีความจริงแท้และแปรเปลี่ยนไม่ได้ ขอให้ดูวัฒนธรรมบาหลิ (Balinese culture) เป็นตัวอย่าง ได้มีการตั้งข้อสังเกตโดยบรรดานักมานุษยวิทยาจากภายนอกว่าบาหลิมีประวัติศาสตร์อันยาวนานของการมีปฏิสัมพันธ์กับหลายชาติตะวันตก ไม่ใช่เฉพาะแค่ในฐานะของการเป็นอาณานิคมของดัชต์เท่านั้น บาหลิเป็นดินแดน “สวรรค์” ของชาวยุโรป เป็นยุทธภูมิ และเป็นสถานที่สำหรับการท่องเที่ยวของคนทั่วโลก นี่เองที่ทำให้วัฒนธรรมบาหลิที่มีความจริงแท้แปรเปลี่ยนมิได้นั้น กลายเป็นปมปัญหาอย่างมาก อันที่จริง ภาพตัวแทนของวัฒนธรรมท้องถิ่นบอกเราได้หลายเรื่องว่าคนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มองตนเองอย่างไร (Loomba 2005; Sankaran 2009)

คนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีวิถีทางหลายวิถีทางที่แตกต่างกันในการบอกลักษณะของตนเอง รวมถึงตลอดถึงในการจัดการกับกระบวนการของการสร้างความทันสมัยและสภาวะสมัยใหม่ วาทกรรมเกี่ยวกับ “ค่านิยมแห่งเอเชีย” (“Asian values” discourse) ก็เป็นวิถีทางอันหนึ่ง (Barr 2002) มหาเธร์ โมฮัมหมัด (Mahathir Mohammad) และลี กวน ยู (Lee Kuan Yew) มีความเชื่อมั่นอย่างแรงกล้าในค่านิยมแห่งเอเชียว่าเป็นความพยายามในการสังเคราะห์จารีตแบบเอเชียกับค่านิยมตะวันตกในเรื่องสภาวะสมัยใหม่เข้าด้วยกัน การเคารพในสิทธิอำนาจ ความมั่งคั่ง และความวิริยะอุตสาหะ –ซึ่งบางคนมองว่าเป็นค่านิยมแห่งเอเชีย- ได้ถูกนำไปใช้อย่างจริงจังในฐานะคำอธิบายในมิติวัฒนธรรมที่มีต่อปาฏิหาริย์แห่งเอเชีย

¹ หลายต่อหลายครั้งที่คำว่า “โลกาภิวัตน์” (Globalization) และ “เสรีนิยมใหม่” (Neo-Liberalism) ได้ถูกนำมาใช้แทนกัน ทั้งนี้เพราะโลกาภิวัตน์มักถูกมองว่าเป็นปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ ส่วนเสรีนิยมใหม่เป็นชุดของนโยบายเศรษฐกิจชุดหนึ่งซึ่งได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา และชุดของนโยบายดังกล่าววางอยู่บนฐานของมนทัศน์เรื่องการยกเลิกกฎระเบียบ (deregulation) การเปิดเสรี (liberalization) และการให้เอกชนดำเนินการแทนรัฐ (privatization) กล่าวอย่างกว้างๆ การยกเลิกกฎระเบียบเป็นเรื่องของการจำกัด/กำกวมการค้า (trade barriers) และบรรดานโยบายปกป้องการค้าที่ประเทศต่างๆกำหนดขึ้นมาเพื่อปกป้องตลาดและอุตสาหกรรมภายในประเทศของตน การเปิดเสรีเป็นการยืนยันหลักการตลาดแนวเสรีนิยมหรือ laissez-faire ซึ่ง “อุปทาน” และ “อุปสงค์” มีความสำคัญเหนือข้อพิจารณาอื่นๆ ส่วนการให้เอกชนดำเนินการแทนรัฐหรือที่รู้จักกันในสังคมไทยว่า “การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ” ก็คือการเปลี่ยนจากการวางแผนจากส่วนกลางโดยรัฐไปเป็นการให้บริการและการดำเนินการโดยวิสาหกิจเอกชน มโนทัศน์เหล่านี้ได้แทรกเข้าไปในสังคมต่างๆและตลาดภายในสังคมเหล่านั้นอันเป็นผลให้เกิดพันธะผูกพันร่วมกันระหว่างประเทศต่างๆที่วางอยู่บนฐานของตลาดเสรี เมื่อเป็นเช่นนี้ ผลที่เกิดขึ้นตามมาของตลาดเสรี –อย่างเช่นการบริโภคน้ำกาแฟสตาร์บัคส์ (Starbucks) และกางเกงยีนส์ลีวายส์ (Levi's jeans) ทั่วโลก- ได้กลายเป็นปรากฏการณ์ของโลกาภิวัตน์ (Harvey 2005; Hadiz 2006; Featherstone 2011: เศรษฐา 2559)

พร้อมทั้งยืนยันถึงความจำเป็นที่จะต้องคงไว้ซึ่งจารีตทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางอย่างที่เอื้อต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ นี่คือนี่คือสิ่งที่มีอิทธิพลต่อวิถีทางที่คนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มองตนเอง ตัวอย่างเช่น ความหวาดกลัวว่าวัตถุนิยม (materialism) และความมั่งคั่งที่มีมากขึ้นนั้นกำลังทำให้สังคม “กลายเป็นแบบตะวันตก” (“Westernizing”)- ซึ่งเป็นถ้อยคำที่ประณามอย่างสุภาพต่อเสรีนิยม (Liberalism) ปัจเจกบุคคลนิยม (Individualism) และสุขนิยม (Hedonism)- ได้ทำให้รัฐบาลของประเทศสิงคโปร์ออกมายืนยันถึงความสำคัญของค่านิยมแห่งเอเชีย ค่านิยมแห่งเอเชียสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมั่นว่าคนเอเชียสามารถทำให้ตนเองเป็นสมัยใหม่ได้โดยไม่ต้อง “ถูกทำให้กลายเป็นแบบตะวันตก” (Westernized) ซึ่งแม้จะเป็นความจริง แต่ก็เป็นการวาดภาพที่เหนือจริงซึ่งแสดงให้เห็นว่า “ตะวันตก” เป็นตัวอย่างอันหนึ่งของความผูกพันทางสังคมและศีลธรรม –ซึ่งนำไปสู่การเปิดประเด็นในการวิพากษ์อย่างเผด็จการเหนือสิ่งอื่นใดทั้งหมด “ตะวันตก” ก็ไม่ต่างไปจาก “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ในแง่ที่ไม่ได้เป็นองคภาวะที่มีความเป็นเนื้อเดียวกันทั้งหมด ทว่าเป็นองค์กรที่มีความแตกต่างหลากหลายและซับซ้อนของวัฒนธรรมและการเมือง อย่างไรก็ตาม ค่านิยมแห่งเอเชียมีผลกระทบต่อการให้นิยามตนเองของคนสิงคโปร์ว่าเป็นอะไรที่ไม่ได้เป็น “ตะวันตก”

การศึกษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การสร้างความทันสมัยของสังคมต่างๆขึ้นอยู่กับความสามารถของสังคมเหล่านั้นในการสร้างสถาบันใหม่ๆ การฉวยใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้า การเอาชนะสภาพแวดล้อม และการปรับเปลี่ยนแบบแผนของพฤติกรรมเพื่อเป้าหมายร่วมของสังคม ความเชื่อที่ได้รับการยอมรับกันทั่วไปก็คือว่าการศึกษา –ซึ่งเป็นการพัฒนาขีดความสามารถของบรรดาปัจเจกบุคคลและสถาบันต่างๆ- มีบทบาทสำคัญในกระบวนการสร้างความทันสมัย การศึกษาทำหน้าที่เป็นเสมือนตัวเร่งให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนมีส่วนสำคัญในการพัฒนาชาติ อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่ว่าการศึกษา –ในฐานะตัวแปรต้น- เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเติบโตใหญ่ขยายตัวทางเศรษฐกิจได้อย่างไรนั้น ยังคงเป็นเรื่องที่มีการวิพากษ์กันในหมู่นักวิจัย (McCloskey 2014) ในด้านหนึ่ง งานศึกษาจำนวนมากชี้ให้เห็นว่า การศึกษามีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับผลิตภาพทางด้านเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี รายได้ที่สูงขึ้นของปัจเจกบุคคล ระดับความยากจนที่ลดต่ำลง ความเท่าเทียมกันทางเพศสถานะ การตระหนักรู้มากขึ้นในความรับผิดชอบในฐานะพลเมือง และการยกระดับคุณภาพชีวิตโดยรวม นอกจากนี้ การศึกษายังเป็นตัวจำกัดและตัวกำจัดอุปสรรคทางวัฒนธรรมด้วยการรื้อรัดเชื่อมโยงสังคมต่างๆเข้ากับส่วนอื่นๆของโลกผ่านภาษาร่วมของคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมตลอดถึงอุดมการณ์ (McCloskey 2014)

ในอีกด้านหนึ่งนั้น ก็มีงานศึกษาจำนวนมากไม่น้อยที่ออกมาตอบโต้ว่าการศึกษาอาจจะทำให้เกิดผลกระทบในทางลบ ความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงการศึกษาเป็นตัวอย่างอันหนึ่งที่ชี้ให้เห็นว่าระบบการศึกษาอาจจะตอกย้ำและสร้างความชอบธรรมให้กับการแตกแบ่งในสังคมที่วางอยู่บนฐานของชาติพันธุ์ เพศสถานะ หรือสถานภาพทางเศรษฐกิจ (Cole 2000; Green 2006) ถ้าหากปรากฏว่าบางกลุ่มชาติพันธุ์หรือชนชั้นมีสัดส่วนในการเข้าถึงการศึกษาโดยเฉพาะระดับ หลังมัธยมศึกษา (higher education) มากกว่ากลุ่มชาติพันธุ์หรือชนชั้นอื่นๆ ก็อาจนำไปสู่การแบ่งขั้วของคนในสังคมได้ โดยเฉพาะในสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายทางชาติพันธุ์นั้นจะมีความล่อแหลมมากที่สุดที่จะเกิดการแบ่งขั้วดังกล่าว (Archer et als. 2003; Sutherland 2014) การวิพากษ์วิจารณ์ที่มีต่อการศึกษาก็ประเด็นหนึ่งก็คือ การเชื่อมั่นในข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยี ระบบการศึกษา และปรัชญาของตะวันตกมากเกินไป (Archer et als. 2003; Aronowitz et al. 1991) ประเด็นนี้ปรากฏชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาระดับหลังมัธยมศึกษาอย่างเช่นวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย และถ้าหากยังไม่มีการนำเรื่องนี้มาพิจารณากันอย่างจริงจัง ก็จะทำให้คนรุ่นหลังมีความเปราะบางมากขึ้นต่อวัฒนธรรมตะวันตกที่ครอบงำโลก ซึ่งอาจจะมีผลต่อการเขาระกร่อนรากเหง้าทางวัฒนธรรมและสร้างความอ่อนแอให้กับบรรดาค่านิยมที่เป็นจารีตของสังคม ข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจอันหนึ่งก็คือการที่ครอบครัวจำนวนมากที่ยังคงยากจนอาจจะเริ่มกั้มเงินมากขึ้นเพื่อส่งเสียลูกๆให้เข้า

เรียนในมหาวิทยาลัยด้วยความหวังอันเต็มเปี่ยมว่าจะทำให้ลูกๆของตนมีช่องทางในการมีชีวิตที่ดีกว่าเดิม (Cole 2000) อย่างไรก็ตาม เมื่องานที่มีจำนวนจำกัดกลายเป็นปัญหาเรื้อรัง ครอบครัวเหล่านี้ก็จะจมดิ่งสู่การเป็นหนี้ อันทำให้เกิดเกลียววงจรรูปาวงที่ม้วนตัวต่ำลงไปเรื่อยๆ

อย่างไรก็ดี โดยทั่วไปแล้วการศึกษามีความหมายไม่ต่างไปจากกระบวนการของการรู้แจ้งทางปัญญา (the enlightenment process) การประสิทธิ์ประสาททักษะ รวมตลอดถึงมรรควิธีไปสู่สัมฤทธิ์ผลแห่งความมุ่งมั่นปรารถนาของปัจเจกบุคคล และเมื่อพิจารณาจากแง่มุมของการศึกษาในระบบและอาชีวศึกษาแล้ว การศึกษาถูกมองว่าเป็นการ “ติดอาวุธ” ความสามารถให้กับบรรดาปัจเจกบุคคลในการฉวยใช้ประโยชน์จากโอกาสทางเศรษฐกิจที่มีอยู่ (Cummings et al. 2008) เมื่อมองในแง่นี้ ผลประโยชน์และศักยภาพของการศึกษาน่าจะมีมากกว่าผลกระทบในทางตรงข้าม ขณะที่บรรดาการอธิบายที่มีต่อการเติบโตใหญ่ขยายตัวของเศรษฐกิจมีลักษณะของการให้ความสำคัญกับพหุปัจจัย (mult-factoral) –ไม่ว่าจะเป็นสภาพตลาดที่เอื้ออำนวย ยุทธศาสตร์ในการลงทุน อัตราการออมในระดับสูง การบริหารจัดการที่ดี และสถาบันที่มีความโปร่งใส- ก็เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งและยังคงมีลำดับความเร่งด่วนอย่างมากสำหรับรัฐบาลของประเทศต่างๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Asian Development Bank 2014; Ben-Peretz 2009; McCloskey 2014) ในส่วนต่อไปของบทความนี้ ผู้เขียนจะพิจารณาวิถีทางต่างๆซึ่งการศึกษาอาจจะมีส่วนสำคัญในการเป็นตัวเร่งให้เกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและในการทำหน้าที่เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญของกระบวนการสร้างความทันสมัยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

■ การพัฒนาทุนมนุษย์

ปัญหาสำคัญที่สุดของการศึกษามวลชนที่มีคุณภาพสูง (high-quality mass education) ที่รัฐบาลของประเทศต่างๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กำลังเผชิญอยู่ก็คือสถานะด้านประชากรและด้านการเงิน กล่าวโดยทั่วไป ทิศทางของประชากรในภูมิภาคนี้มีลักษณะของการเปลี่ยนผ่านแบบค่อยเป็นค่อยไปจากอัตราการตายและภาวะเจริญพันธุ์ที่สูงไปสู่อัตราการตายและภาวะเจริญพันธุ์ที่น้อยลง ประเทศต่างๆที่มีอัตราส่วนของการพึ่งพิงของผู้เยาว์ (youth dependency ratio) อยู่ในระดับสูงและมีทรัพยากรด้านการเงินที่จำกัดจะต้องต่อสู้กับปัญหานี้ด้วยการให้การศึกษามวลชนในระดับที่พอเพียง ในทางกลับกัน บรรดาประเทศที่มีฐานะร่ำรวยกว่าและมีอัตราส่วนของการพึ่งพิงของผู้เยาว์ในระดับต่ำกว่า –อย่างเช่นประเทศสิงคโปร์- สามารถลงทุนในเรื่องนี้คิดเป็นเงินต่อหัวของเด็กได้มากกว่าบรรดาประเทศที่ยากจนและมีอัตราส่วนของการพึ่งพิงของผู้เยาว์อยู่ในระดับสูง (Becker 1993)

นอกจากนั้น บรรดาประเทศที่ยากจนกว่าก็มีแนวโน้มที่จะมีทางเลือกของการศึกษาที่จำกัด และอาจจะกดบังค้ำบงกคืสิทธิในการเข้าสู่ระบบการศึกษาของผู้หญิงเพื่อ “สังเวย” สิทธินี้ให้แก่ผู้ชาย อันเป็นผลให้เกิดการลด/การตัดโอกาสทางการตลาดสำหรับผู้หญิงในระยะยาว ยิ่งกว่านั้น ประเทศต่างๆที่มีอัตราส่วนของการพึ่งพิงของผู้เยาว์ในระดับสูงจะเผชิญกับความจำเป็นที่มีมากขึ้นสำหรับการให้การศึกษาในระดับต้น และประเด็นนี้เองที่นำไปสู่การเป็นข้อจำกัดที่มีมากขึ้นต่อความพยายามที่จะปรับปรุงคุณภาพของการศึกษา (Ben-Peretz 2009; Cummings et al. 2008) กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ขณะที่เป็นที่รับรู้กันทั่วไปว่าการศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาชาติ ทว่าการจัดสรรทรัพยากรที่มีจำกัด รวมตลอดถึงสถานการณ์ภายในประเทศที่ผันแปร ยังคงเป็นสิ่งท้าทายอย่างยิ่งต่อการกำหนดนโยบายของประเทศต่างๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ความเชื่อมโยงกันอย่างหนึ่งระหว่างการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและการเติบโตทางเศรษฐกิจก็คือการพัฒนาทุนมนุษย์ (human capital development) เป็นที่เชื่อกันว่าคนงานที่มีการศึกษามีความจำเป็นต่อการจัดการกับนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีเพื่อผลิตภาพและประสิทธิผลที่เพิ่มมากขึ้น รวมตลอดถึงสินค้าที่มีคุณภาพสูงขึ้น ผลประโยชน์ของการพัฒนาทุนมนุษย์ปรากฏชัดเจนที่สุดในอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงาน และสามารถถูกวัดได้ในแง่ของเงินอย่างเช่นรายได้ที่สูงขึ้น กล่าวกันว่าวงจรของความสามารถในการแข่งขันที่เพิ่มมากขึ้น (virtuous cycle) ได้ถูกสร้างขึ้นจากการที่ทักษะในการทำงานทำให้

เกิดผลผลิตที่มากขึ้น ซึ่งเป็นการเปิดทางไปสู่การนำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆมาใช้ (Baptista et al. 2015) ซึ่งแน่นอนว่าจะทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ที่สูงขึ้น -อันเป็นผลให้เกิดการดำเนินการพัฒนาทุนมนุษย์ต่อไป

ขอให้ดูประเทศอินโดนีเซียเป็นกรณีตัวอย่าง (King 2012; Becker 1993; Cummings 2008; Heck 2008) รายได้ต่อหัวของประชากรในประเทศนี้เพิ่มขึ้นจาก 70 ยูเอสดอลลาร์ในปีค.ศ. 1969 เป็น 1,080 ยูเอสดอลลาร์ในปีค.ศ. 1996 การเพิ่มขึ้นของรายได้อย่างต่อเนื่องนี้โดยทั่วไปแล้วเป็นเสมือนกระจกเงาสะท้อนให้เห็นระดับการศึกษาที่สูงขึ้น ในปีค.ศ. 1971 ประชากรอินโดนีเซียจำนวน 74% มีการศึกษาระดับที่ต่ำกว่าชั้นประถมศึกษา ขณะที่ประชากรจำนวนแค่เพียง 20% จบการศึกษาระดับประถมศึกษา เพื่อจัดการกับตัวเลขที่เป็นเสมือนสัญญาณเตือนนี้ รัฐบาลของประเทศอินโดนีเซียได้ริเริ่มโครงการที่มีชื่อว่า Presidential Assistance Programme (หรือ Inpres SD) มาใช้ในปีค.ศ. 1973 โดยการให้เงินสนับสนุนการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปีค.ศ. 1994 ตัวเลขออกมาในทางที่ดีขึ้น ประชากรที่ไม่จบการศึกษาระดับประถมศึกษามีแค่เพียง 34% ประชากรอีก 37% จบโรงเรียนประถมศึกษา และประชากรจำนวนที่เหลือจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาต้นหรือระดับสูงกว่านั้น กรณีของประเทศอินโดนีเซีย –เช่นเดียวกับประเทศอื่นๆในภูมิภาค- แสดงให้เห็นว่ามีสหสัมพันธ์ในเชิงบวกระหว่างรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี (GDP per capita) และการพัฒนามนุษย์ (human development) แม้ว่าเราจำเป็นต้องพิจารณาด้วยว่าปัจจัยอื่นๆก็มีความสำคัญอย่างเช่นอัตราการออมในระดับสูง อัตราการลงทุนในระดับสูง และสถานการณ์ในระดับโลก (Becker 1993) ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม งานศึกษาของธนาคารโลกชิ้นหนึ่งเมื่อปีค.ศ. 1993 ซึ่งมีชื่อว่า *The East Asian Miracle: Economic Growth and Public Policy* (World Bank 1993) ได้ให้ข้อสรุปว่า การขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจอย่างเห็นได้ชัดของประเทศต่างๆในเอเชีย –ก่อนหน้าที่จะเกิดวิกฤตการเงินในเอเชียในปีค.ศ. 1997- เป็นผลมาจากการพัฒนาทุนมนุษย์ในระดับกว้าง โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาระดับประถมศึกษา (LLeras 2004)

อย่างไรก็ดี เมื่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจระดับโลกและความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีเปลี่ยนไปในลักษณะที่เอื้อต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและระดับที่สูงกว่านั้น อุตสาหกรรมท้องถิ่นซึ่งเป็นสถานประกอบการที่ประกอบด้วยผู้ที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นหลัก หรือสถานประกอบการที่ปรับตัวได้อย่างล่าช้าในด้านทักษะการประกอบอาชีพและทางด้านเทคนิค จะประสบปัญหาในการพัฒนาไปสู่การมีความสามารถในการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพสูงขึ้น ประเด็นนี้เองที่จะผลักดันให้ประเทศต่างๆร่วงหล่นลงไปอยู่ในลำดับที่ต่ำมากขึ้นในโครงสร้างลำดับขั้นสูงต่ำของการแบ่งงานกันทำระหว่างประเทศรูปแบบใหม่ (New International Division of Labour / NIDL) (Savvides et al. 2009)

คราวนี้มาดูกรณีตัวอย่างปริมณฑลทางด้านสารสนเทศ การสื่อสาร และเทคโนโลยี (Information, Communication and Technology / ICT) ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าระดับสูง (high-value industry) หรือที่รู้จักกันในขณะนี้ว่าเป็น Industry 4.0 ที่ให้ความสำคัญอย่างมากกับการศึกษาระดับหลังมัธยมศึกษาและทักษะที่เน้นทักษะอย่างสูง (Sutherland 2014) ความพยายามของประเทศมาเลเซียที่จะพัฒนาอุตสาหกรรม ICT ได้กลายเป็นรูปธรรมเมื่อมีการเริ่มโครงการที่มีชื่อว่า Multimedia Super Corridor (MSC) ในปีค.ศ. 1996 เป้าหมายหลักของ MSC ก็คือการทำให้ประเทศมาเลเซียสามารถก้าวกระโดดไปสู่ยุคสารสนเทศ (Information Age) และจะกลายเป็นประเทศที่มีเศรษฐกิจฐานความรู้ (knowledge-based economy) ให้ได้ในปีค.ศ. 2020 (UNESCO Institute for Statistics 2014; Chan, F-M. 2002) เพื่อที่จะสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพที่จำเป็น รัฐบาลของประเทศมาเลเซียได้ใช้งบประมาณเป็นจำนวนเงินมากถึง 1-2 พันล้านยูเอสดอลลาร์ในการติดตั้งเครือข่ายเส้นใยแก้วนำแสง (fibre-optic network) อย่างไรก็ตาม MSC ได้รับผลกระทบพร้อมๆกันหลายประการอย่างเช่นวิกฤตเศรษฐกิจเอเชียในปีค.ศ. 1997 ภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ดอตคอมหรือภาวะเศรษฐกิจ

ฟองสบู่ไอที (Dot-com bubble หรือ I.T. bubble)² การไม่สามารถในการสร้างความเชี่ยวชาญและทักษะที่จำเป็นให้กับคนภายในประเทศ ประสบการณ์นี้ทำให้อัตินายกรัฐมนตรีมหาเธร์ โมฮัมหมัด กระตุ้นให้บรรดานักศึกษามหาวิทยาลัยหันมาเลือกเรียนวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์แทนที่จะเรียนวิชาด้านศาสนา³

การเป็นภูมิภาคที่มีความแตกต่างหลากหลายด้านชาติพันธุ์และด้านศาสนาของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อาจจะสร้างความยุ่งยากให้กับกระบวนการกำหนดนโยบายการศึกษาได้เช่นกัน กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆอาจจะเรียกร้องที่จะคงไว้ซึ่งภาษาประจำชาติพันธุ์ของพวกเขา ขณะทีกลุ่มศาสนาต่างๆอาจจะเรียกร้องให้รัฐให้การสนับสนุนมากขึ้นแก่โรงเรียนศาสนาของพวกเขา รัฐบาลทั้งหลายจะต้องออกแบบนโยบายการศึกษาที่สามารถประสานข้อเรียกร้องเหล่านี้เข้าด้วยกันโดยจะต้องไม่ให้เกิดผลกระทบต่อความสำคัญด้านเศรษฐกิจของทุนมนุษย์ การสอนภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการค้าระหว่างประเทศและการถ่ายโอนความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี ในทางตรงข้าม วิชาหลายวิชาอย่างเช่นวรรณคดี ศาสนา และศิลปะ ก็มีความสำคัญต่อสำนึกในเรื่องของการมีอัตลักษณ์ร่วมและการตระหนักรู้ทางวัฒนธรรม ดังนั้น แนวทางที่มีคุณภาพในการพัฒนาทุนมนุษย์จึงไม่ใช่แค่เป็นเรื่องของความระมัดระวังทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังมีผลต่อการพัฒนาสังคมที่จะได้รับทั้งผลประโยชน์และต้องเตรียมเผชิญกับผลกระทบข้างเคียงของการสร้างความทันสมัย

■ การริเริ่มในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและแนวโน้มของสังคม

การศึกษาอาจจะทำหน้าที่ปลูกฝังทัศนคติและแนวโน้มของสังคมซึ่งเอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ประการแรก การศึกษาสามารถปลูกฝังทักษะทางสังคมหลายต่อหลายอย่างที่จำเป็นต่อการปรับตัวให้เข้ากับสถานประกอบการที่หลากหลาย การศึกษาขั้นพื้นฐานเปิดโอกาสให้มีการขัดเกลาทางสังคม (socialization) เช่นเดียวกับการพัฒนาทักษะที่มี

² ภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ดอตคอม หรือ ภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ไอที (Dot-com bubble หรือ I.T. bubble) คือภาวะการเก็งกำไรอันเกินควรของตลาดหลักทรัพย์ภาคเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นระหว่างปี ค.ศ. 1998 ถึงปี ค.ศ. 2001 [โดยที่จุดสูงสุดเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 10 มีนาคม ค.ศ. 2000 เมื่อราคาหุ้นในตลาดแนสแด็ก (NASDAQ / National Association of Securities Dealers Automated Quotations) พุ่งสูงขึ้นไปถึง 5132.52] ในช่วงเวลานั้นตลาดหลักทรัพย์ทางตะวันตกเป็นตลาดที่มูลค่าของหุ้นในเครืออินเทอร์เน็ตเติบโตสูงชันอย่างรวดเร็วเมื่อเทียบกับหุ้นในตลาดอื่น ๆ โดยทั่วไป สถานะนี้เริ่มขึ้นในช่วงที่มีการก่อตั้งธุรกิจหรือบริษัทที่ใช้อินเทอร์เน็ตเป็นฐานขึ้นเป็นจำนวนมากที่เรียกว่า “บริษัทดอตคอม” เมื่อเห็นว่าราคาหุ้นสูงชันอย่างรวดเร็วธุรกิจต่างก็หันมาเติมคำ “e-” นำหน้าชื่อ หรือเติม “.com” ท้ายชื่อที่ทำให้ดูเหมือนมีส่วนเกี่ยวข้องกับอินเทอร์เน็ต ที่ทำให้นักเขียนผู้หนึ่งเรียกการลงทุนชนิดนี้ว่า “การลงทุนคำเสริม” (prefix investing) ปัจจัยต่างๆ ที่รวมทั้งการเติบโตสูงชันของหุ้น, ความมั่นใจของตลาดที่เชื่อว่าบริษัทจะสร้างผลกำไรในอนาคต, การเก็งกำไรของแต่ละบุคคล, และกองเงินร่วมลงทุน (venture capital) ที่มีอยู่โดยทั่วไป สร้างบรรยากาศที่ทำให้นักลงทุนมองข้ามพื้นฐานหลักของการลงทุน เช่นการที่จะต้องคำนึงถึงอัตราต่อกำไร (P/E ratio) และหันไปให้ความเชื่อมั่นต่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีแทนที่ (Galbraith 2014)

³ สำหรับบทบาทของศาสนาในสถานะสมัยใหม่ในกรณีของศาสนาอิสลามนั้น เห็นได้จากกรณีของ *มาดราซาห์ (Madrasah)* หรือสถานศึกษาของมุสลิม มาดราซาห์เป็นสถาบันการศึกษาตามจารีตในโลกมุสลิม ซึ่งให้ความสำคัญกับการศึกษาคัมภีร์กุรอาน (Quran) จารีตต่างๆ ของอิสลาม และวรรณกรรมอาหรับ มาดราซาห์แทบทั้งหมดจะตั้งอยู่ที่มัสยิดโดยที่บรรดานักเรียน/นักศึกษาจะถูกสอนให้อ่าน-ท่อง-จดจำคัมภีร์กุรอาน บทบาทของมาดราซาห์ได้รับความสนใจอย่างมากในช่วงหลังเหตุการณ์ 9/11 (11 กันยายน ค.ศ. 2001) กระแสวิพากษ์วิจารณ์ส่วนใหญ่เชื่อว่ามาดราซาห์สอนหลักการต่อต้านตะวันตก (anti-West doctrines) และ “หว่านเมล็ดแห่งความไร้ขันติธรรม” (seeds of intolerance) บางคนเชื่อว่าการสอนให้มีการตั้งคำถามในเชิงวิพากษ์ในสถานศึกษาที่เรียกว่ามาดราซาห์นั้นกลับถูกมองว่าเป็นเรื่องของการกระทำที่นอกกริด อีกทั้งเชื่อว่าโรงเรียนทั้งหลาย ไม่ใช่เฉพาะของพวกมุสลิมเท่านั้น- มีแนวโน้มที่จะสนับสนุนให้มีการยอมรับค่านิยมต่างๆ ที่มีอยู่แล้วมากกว่าที่จะพัฒนาและแพร่กระจายจินตภาพใหม่ๆ ดังนั้นจึงไม่สามารถก้าวทันโลกสมัยใหม่ได้ อย่างไรก็ตามก็มีการตอบโต้กระแสวิพากษ์วิจารณ์ว่า มาดราซาห์ไม่จำเป็นต้องต่อต้านสถานะสมัยใหม่หรือสร้างความไร้ขันติธรรมขึ้นมาแต่อย่างใด อันที่จริงนักเรียน/นักศึกษาของมาดราซาห์สามารถมีความเป็นเลิศทางวิชาการด้วยการมีครูและหลักสูตรการศึกษาที่ดี ยิ่งกว่านั้น มาดราซาห์ที่ปลูกฝังเรื่องความไร้ขันติธรรมก็เป็นรูปแบบที่เบี่ยงเบนไปจากหลักการของศาสนาอิสลาม อีกทั้งไม่ได้เป็นภาพตัวแทนของชุมชนมุสลิมทั้งหมด เนื่องจากศาสนาไม่ได้สอนให้เกิดความเกลียดชังหรือความไร้ขันติธรรมประการสุดท้าย บทบาทของมาดราซาห์ก็คือการปลูกฝังจริยธรรมและค่านิยมสำหรับการดำเนินชีวิตซึ่งทั้งสองสิ่งนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งในสถานะสมัยใหม่ (Evans, 2006)

ร่วมกันซึ่งจำเป็นต่อสภาพแวดล้อมของการทำงาน งานศึกษาจำนวนไม่น้อยที่เดียวได้ชี้ให้เห็นว่าการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความสามารถในการปรับตัว (adaptability) และความยืดหยุ่น (flexibility) ให้กับบรรดาคนงาน โดยที่ทั้งสองปัจจัยนี้มีความสำคัญมากขึ้นอันเป็นผลจากการที่งานซึ่งมีหลายมิติได้กลายเป็นบรรทัดฐานในอุตสาหกรรมทั้งหลาย

การศึกษายังมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศสถานะ (gender equality) ในประเทศต่างๆ ส่วนใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชายได้ถูกปิดกั้นด้วยความเหลื่อมล้ำที่เห็นได้ชัดยิ่งกว่านั้น ความไม่เท่าเทียมกันที่วางอยู่บนฐานของเพศสถานะยังปรากฏชัดไม่แพ้ในเรื่องของการขาดโอกาสสำหรับผู้หญิงในการพัฒนาทักษะและความสามารถเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงในปริณิณทลที่เป็นพื้นฐานของชีวิตอย่างเช่นอาหารการกิน สุขภาวะ และการเอาชีวิตรอด สาเหตุหลักสองประการของความไม่เท่าเทียมกันทางเพศสถานะก็คือค่านิยมที่ยกย่องผู้ชายเป็นใหญ่หรือปิตาธิปไตย (patriarchy) และโอกาสทางเศรษฐกิจที่จำกัด การศึกษาได้แสดงให้เห็นแล้วว่ามิบทบาทสำคัญยิ่งในการจัดการกับสาเหตุของปัญหาความไม่เท่าเทียมกันทางเพศสถานะทั้งสองประการ

เรามาดูตัวอย่างของประเทศเวียดนาม ค่านิยมที่ยกย่องให้ผู้ชายเป็นใหญ่ได้รับการยอมรับและฝังรากลึกในสังคมอย่างไรก็ดี การส่งเสริมการศึกษานับตั้งแต่ปีค.ศ. 1949 เป็นต้นมา ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของประเทศเวียดนามอย่างแท้จริง ในปัจจุบันการอ่านออกเขียนได้ขยายขอบเขตออกไปอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะในบรรดาผู้หญิงในชนบท ซึ่งมีผลในทางบวกต่อสถานประกอบการทั้งหลายภายในประเทศ แม้ว่าทัศนคติที่เทิดทูนผู้ชายเป็นใหญ่ยังส่งเสียงดังก้องวานอยู่ในสังคม (Barr, 2002) อีกตัวอย่างหนึ่งของการศึกษาที่ขยายโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับผู้หญิงก็คือโครงการในประเทศไทยที่มีชื่อว่าโครงการจัดตั้งศูนย์พัฒนาการศึกษาเพื่อลูกหญิง (Thailand's Daughters Education Programme / DEP) DEP จัดหาทุนการศึกษาให้แก่บรรดาเด็กผู้หญิงให้มีโอกาสในการศึกษาต่อ ทุนดังกล่าวมีความสำคัญต่อเด็กผู้หญิงซึ่งอาจจะหันไปเลือกเส้นทาง “อุตสาหกรรมบริการให้บริการทางเพศ” (Center for Global Education 2016) จากการดำเนินการตามขั้นตอนของ DEP รัฐบาลของประเทศไทยได้มอบทุนการศึกษาให้แก่เด็กผู้หญิงในภาคเหนือของประเทศซึ่งถือว่าการให้ทางเลือกโดยไม่จำเป็นต้องหันไปทำงานบริการทางเพศ

การศึกษายังมีส่วนช่วยลดอัตราภาวะเจริญพันธุ์ (fertility rate) ข้อมูลข่าวสารและโดยเฉพาะบรรดาโครงการเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว (family planning) ได้ช่วยให้ประเทศต่างๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สามารถลดอัตราภาวะเจริญพันธุ์ลงได้ ซึ่งก็จะเป็นการลดภาระด้านการเงินของครอบครัว อัตราภาวะเจริญพันธุ์ที่ต่ำลงอาจจะทำให้อัตราการว่างงานลดลง ทว่าภาวะเจริญพันธุ์ก็อาจเป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น การลดขนาดของครอบครัวได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านการรับรู้ในเรื่องบทบาทของครอบครัวและความสัมพันธ์ระหว่างคนต่างรุ่น (Cumplings et al. 2008)

การตระหนักรู้ในเรื่องสุขภาวะเกิดขึ้นมาพร้อมกับการศึกษา ประเทศฟิลิปปินส์ถูกจัดให้อยู่ในอันดับที่ 6 ของโลกในแง่ของตัวเลขประมาณการจำนวนของคนที่ป่วยเป็นวัณโรค ในแต่ละวัน คนฟิลิปปินส์ 68 เสียชีวิตด้วยวัณโรค รวมตลอดถึงโรคติดเชื้อทางอากาศในกลุ่มคนจำนวนมากที่ใช้ชีวิตอยู่ในย่านแออัดและขาดระบบอนามัยและอาหาร โครงการสร้างการตระหนักรู้และการริเริ่มให้การสนับสนุนด้านการศึกษาหลายโครงการริเริ่มดำเนินการโดยองค์กรพัฒนาภาคเอกชนระหว่างประเทศ (international non-governmental organizations / INGOs) ได้ทำให้ผู้ป่วยวัณโรคจำนวนมากกว่า 3,000 คนได้รับการดูแลทางการแพทย์เป็นอย่างดีในแต่ละวันในเขตเทศบาลจำนวน 49 แห่งและในหมู่บ้านข้างเคียงอีก 900 แห่ง (World Health Organization. 2013; World Vision Development Foundation 2016)

ในระดับของอุดมการณ์ การศึกษาสามารถทำให้รัฐบาลปลูกฝังค่านิยมแห่งชาติและสำนึกในการเป็นพลเมืองของรัฐ ซึ่งจะช่วยให้คนในสังคมเกิดความรู้สึกในการมีอัตลักษณ์ร่วม ขอให้ดูตัวอย่างกรณีของประเทศอินโดนีเซีย ปรชญาแห่งรัฐของประเทศอินโดนีเซียซึ่งมีชื่อเรียกว่า *ปญจศีล (Pancasila)* และได้ถูกกำหนดขึ้นมาในปีค.ศ. 1945 ได้กลายเป็นลักษณะสำคัญของหลักสูตรการศึกษาของชาติในปีค.ศ. 1973 เด็กๆอายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไปต้องเรียนรู้หลัก 6 ประการของปญจศีล -ซึ่ง

ได้แก่ ความเชื่อในพระเจ้าสูงสุดเพียงองค์เดียว มนุษยนิยม เอกภาพของชาติ ประชาธิปไตย และความยุติธรรมในสังคม- ด้วยการท่องจำและด้วยการถูกสอนในโรงเรียนทุกวันเพื่อนำเอาความหมายของสัญลักษณ์แห่งชาตินี้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตของพวกเขา⁴ (Smith 1974)

■ การท้าทายที่มีต่อการกำหนดนโยบายการศึกษา

การกำหนดนโยบายการศึกษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เผชิญกับการท้าทายสำคัญอยู่ 3 ประการ การท้าทาย *ประการแรก* ก็คือ นโยบายการศึกษาทั้งหลายในบรรดาประเทศกำลังพัฒนาจำเป็นต้องนำเอาเรื่องความแตกต่างอย่างไม่เท่าเทียมกันระหว่างชนบทและเมืองมาพิจารณา ทั้งทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีช่องว่างอย่างเห็นได้ชัดในเรื่องของการออกเขียนได้ ระดับของการเข้าถึงการศึกษา และอัตราการจบการศึกษา ระหว่างพื้นที่ที่เป็นเมืองและพื้นที่ที่เป็นชนบท โรงเรียนหลักสูตรการศึกษา และเนื้อหาของรายวิชาในเมืองหลวงของประเทศต่างๆโดยทั่วไปนั้นมีคุณภาพดีกว่าในภูมิภาคที่เป็นชนบท ความแตกต่างอันนี้มีความเชื่อมโยงอย่างแยกไม่ออกกับความไม่เท่าเทียมกันทางด้านเพศสถานะและทางด้านรายได้ ประเด็นเรื่องโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ ความเชี่ยวชาญของครู และการให้ความสำคัญกับการศึกษา จำเป็นต้องได้รับการจัดการเพื่อลดปัญหาเรื่องความแตกต่างนี้

การท้าทาย *ประการที่สอง* ที่มีต่อประเทศต่างๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็คือ ความจำเป็นในการจัดการกับเรื่องของการศึกษาที่อยู่ในระดับต่ำของบรรดาชนกลุ่มน้อยทางชาติพันธุ์ แม้ว่าเราจะพบบอกให้เห็นชนกลุ่มน้อยทางชาติพันธุ์บางกลุ่มที่ประสบความสำเร็จทางการศึกษาในภูมิภาคนี้ อย่างเช่นคนจีนในหลายๆกรณี แต่บรรดาชนกลุ่มน้อยทางชาติพันธุ์ก็มีแนวโน้มที่จะมีสัดส่วนน้อยมากในการเข้าถึงการศึกษาและในการสำเร็จการศึกษา คนเหล่านี้ยังแทบไม่ปรากฏให้เห็นในการศึกษาระดับหลังมัธยม ปัจจัยหลายประการอย่างเช่นตำแหน่งแห่งที่ของคนเหล่านี้ที่อยู่ในพื้นที่ชนบท รวมถึงตลอดถึงเงื่อนไขที่เป็นลักษณะเฉพาะทางประวัติศาสตร์และการเมือง อาจจะเป็นอุปสรรคต่อความก้าวหน้าทางการศึกษาของพวกเขา หลักสูตรการศึกษาและเนื้อหาของรายวิชาที่มีอยู่อาจจะเข้ากันไม่ได้กับภาษาที่คนกลุ่มน้อยใช้หรือวิถีการดำเนินชีวิตทางวัฒนธรรมของคนเหล่านั้น นอกจากนี้ บรรดาชนกลุ่มน้อยทางชาติพันธุ์ยังมีสัดส่วนที่น้อยมากในการประกอบอาชีพครู

การท้าทาย *ประการที่สาม* -ซึ่งน่าจะเห็นได้ชัดที่สุด- ก็คือข้อจำกัดด้านการเงิน พันธกิจในการกำหนดนโยบายการศึกษาที่สำคัญอันหนึ่งก็คือการแสวงหาวิธีการและยุทธศาสตร์ในการทำให้เกิดต้นทุน-ประสิทธิผลสูงสุดด้วยทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด ประเทศต่างๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จำเป็นต้องทำการเปลี่ยนผ่านอย่างค่อยเป็นค่อยไปจากการศึกษาระดับประถมศึกษาของมวลชนไปสู่การศึกษาระดับมัธยมศึกษาของมวลชน และในบางกรณีอาจขยับไปสู่การศึกษาระดับตติยศึกษาหรือระดับอุดมศึกษา (tertiary education) จากการที่จะต้องเพิ่มงบประมาณเพื่อให้สอดคล้องกับการยกระดับการศึกษานั้น รัฐบาลของประเทศต่างๆจำเป็นต้องแสวงหายุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในการจัดสรรด้านการเงินเพื่อที่จะคงไว้ซึ่งสถาน

⁴ ในงานศึกษาที่ได้รับการกล่าวถึงกันมากเกี่ยวกับระบบการศึกษาของประเทศฝรั่งเศส ปีแยร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส ได้ทำการศึกษาและพบว่าการศึกษาแทนที่จะสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม กลับมีแนวโน้มที่จะผลิตซ้ำความสัมพันธ์ทางสังคมและความไม่เท่าเทียมกันที่ดำรงอยู่ในสังคม นักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะสามารถเข้าเรียนในโรงเรียนเอกชนที่ต้องจ่ายค่าเล่าเรียนในอัตราสูง โดยที่โรงเรียนเหล่านี้มีความพร้อมทางด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยและครูที่มีคุณภาพดีที่สุด นักเรียนสามารถเข้าถึงระบบการให้การสนับสนุนต่างๆด้านการเรียนการสอนและห้องเรียนที่มีคุณภาพ ถ้าหากพ่อแม่ของนักเรียนคนใดจบการศึกษาระดับสูงด้วยแล้ว นักเรียนนั้นก็มักจะเรียนได้ดีเนื่องจากค่านิยม ความรู้ และประสบการณ์ที่ได้ถูกส่งผ่านจากพ่อแม่ไปสู่เด็กนั้นน่าจะได้รับการยอมรับว่ามีความถูกต้องในโรงเรียน กล่าวได้ว่าเด็กคนนั้นมีทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) ซึ่งได้รับการยอมรับว่าจำเป็นสำหรับสถาบันการศึกษาที่มีอยู่ ในโรงเรียนเอกชนที่ต้องเสียค่าเล่าเรียนสูงนี้ เด็กนักเรียนคนนั้นจะคบหาสมาคมกับบรรดาเด็กนักเรียนที่มีภูมิหลังแบบเดียวกัน และเนื่องจากพวกเขา/หล่อนมีทุนทางวัฒนธรรมไม่แตกต่างกัน พวกเขา/หล่อนก็จะสร้างความผูกพันทางสังคมขึ้นมาในชีวิตหลังจบการศึกษาได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือว่า ครอบครัวของนักเรียนซึ่งมีฐานะมั่งคั่งภายใต้ระบบที่ครอบงำอยู่ในสังคม น่าจะมีส่วนสำคัญในการผลิตซ้ำระบบและค่านิยมที่พวกตนได้ประโยชน์ (Bourdieu 1990; Grenfell 2008; Jenkins 1992)

ประกอบการที่มีคุณภาพด้านทักษะของคนงาน การแข่งขันกันเพื่อให้ได้รับงบประมาณสนับสนุนในด้านต่างๆอย่างเช่น ค่าจ้างรายเดือนของครู ค่าก่อสร้างอาคารสถานที่ การให้ความช่วยเหลือด้านการสอน ขนาดของห้องเรียน โครงการทุนการศึกษา การจัดหน่วยงานของสถานศึกษา และคุณภาพของการศึกษา จากรายงานของธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank / ADB) (Asian Development Bank 2014) บรรดาครูชาวกัมพูชาได้รับค่าจ้างในอัตราที่ต่ำมากจนทำให้ค่าจ้างที่ได้รับเป็นรายเดือนไม่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิตของแต่ละคน มีพักต้องพูดถึงครอบครัวของพวกเขา ทำนองเดียวกัน ในประเทศกำลังพัฒนาหลายๆประเทศ เงินเดือนของพวกครูก็อยู่ในระดับต่ำมากจนรัฐบาลไม่สามารถลดงบประมาณสำหรับการพัฒนาด้านอื่นเพื่อนำมาใช้ให้การสนับสนุนได้ ที่สำคัญไม่น้อยกว่ากันก็คือ คุณภาพของการศึกษาด้านอาชีวศึกษาจำเป็นต้องมีหลักสูตรการศึกษาและเนื้อหาของรายวิชาที่ไวต่อความต้องการในภาคอุตสาหกรรม รวมตลอดถึงการมีอุปกรณ์การศึกษาและโรงฝึกงานที่ทันสมัย

บทสรุป

แทบไม่เป็นที่สงสัยเลยว่าการเข้าสู่สภาวะของการเป็นสังคมอุตสาหกรรมของประเทศต่างๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ –แม้จะถูกขัดจังหวะจากวิกฤตเศรษฐกิจในปี.ศ. 1997- ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นกับวิถีการดำเนินชีวิตและวิถีคิดของคนจำนวนมากในภูมิภาคนี้ กระบวนการสร้างความทันสมัยของประเทศต่างๆส่วนใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เริ่มต้นขึ้นในคริสต์ทศวรรษ 1980 รวมตลอดถึงได้ถูกขับเคลื่อนโดยความต้องการของทุนระดับโลกและการสร้างความเป็นภูมิภาคขึ้นมาจากกระบวนการในการผลิต กระบวนการของโลกาภิวัตน์ –ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการสร้างความทันสมัยของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้- มีผลต่อการลดขีดความสามารถของบรรดารัฐที่มีอำนาจอธิปไตย โดยเฉพาะการถูกจำกัด/การถูกควบคุมการดำเนินกิจการต่างๆด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม สังคม และการเมืองภายในรัฐ รัฐทั้งหลายจึงถูกมองว่ามีอำนาจน้อยลงเนื่องจากเมื่อพิจารณาจากปริมาตรทางด้านเศรษฐกิจแล้ว การตัดสินใจที่สำคัญซึ่งมีผลกระทบต่อการทำงานและการพัฒนาในประเทศต่างๆ ส่วนใหญ่หรือแทบทั้งหมดได้ถูกกำหนดจากภายนอกภูมิภาค ไม่ว่าจะเป็นนักลงทุน นักการธนาคาร และนักธุรกิจที่อยู่ในมหานครต่างๆในระดับโลกอย่างเช่นลอนดอน นิวยอร์ก หรือโตเกียว บรรดาบริษัทข้ามชาติหรือ MNCs มีอำนาจเพิ่มขึ้นในฐานะตัวกระทำในด้านการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการลงทุน และหลายต่อหลายครั้งที่เดียวที่ตัวกระทำเหล่านี้สามารถเรียกร้องให้บรรดารัฐบาลของประเทศในภูมิภาคนี้กำหนดเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเข้ามาดำเนินกิจกรรมของตน กล่าวได้อย่างแทบจะไม่ถูกตั้งข้อสงสัยเลยว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กำลังเผชิญกับอิทธิพลและความจำเป็นในการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะสมัยใหม่

โดยทั่วไปแล้วการศึกษามีความเชื่อมโยงกับการเติบโตใหญ่ขยายตัวของเศรษฐกิจและมีส่วนสำคัญอย่างมากในกระบวนการสร้างความทันสมัย ผลประโยชน์ที่ได้รับอย่างเช่นการสว่างวาบทางปัญญาของปัจเจกบุคคลแต่ละคน อุตสาหกรรมและทักษะด้านการตลาด ขีดความสามารถที่เพิ่มขึ้นสำหรับการปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยี รวมตลอดถึงการสร้างทัศนคติทางสังคมและทางวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการขยายตัวของเศรษฐกิจ ทั้งหมดนี้ล้วนมาจากการศึกษาทั้งสิ้น กล่าวได้ว่าการศึกษาเป็นตัวเร่งอันหนึ่งที่สำคัญของการพัฒนาโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ

แม้ว่าการศึกษามีความสำคัญต่อรัฐบาลทั้งหลายของประเทศต่างๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทว่าก็ยังมิใช่อำนาจหลายประการซึ่งรัฐบาลต่างๆจำเป็นต้องนำมาพิจารณา ข้อจำกัดเหล่านั้นได้แก่ สภาวะการณ์ด้านประชากรซึ่งอาจจะทำให้เกิดปัญหาอย่างมากต่อการกำหนดนโยบายการศึกษาในบริบทของการมีทรัพยากรที่จำกัด ความไม่เท่าเทียมกันทางเพศสถานะ การผลักดันกลุ่มน้อยต่างชาติพันธุ์หลายกลุ่มให้กระเด็นไปอยู่ชายขอบ รวมตลอดถึงการแตกแบ่งระหว่างชนบทและเมือง ลักษณะและความรุนแรงของข้อจำกัดเหล่านี้มีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศ สิ่งที่มีความสำคัญอีกอันหนึ่งก็คือการกำหนดยุทธศาสตร์การศึกษาของชาติที่เน้นความสำคัญของการศึกษารูปแบบต่างๆเพื่อให้เกิดความสมดุลของคนทำงานในสถานประกอบการ การศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาจะต้องถูกทำให้มีความสอดคล้อง

ประสานกันเพื่อทำให้เกิดความสมดุลของแรงงานในสถานประกอบการซึ่งจะสามารถตอบสนองต่อความต้องการทางด้าน
อุตสาหกรรมและทางด้านตลาดได้อย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- เชษฐา พวงหัตถ์. (2550). “ทฤษฎีทางสังคมและการทำความเข้าใจสถานะสมัยใหม่ของแอนโทนี กิดเดนส์”. *วารสารร่วมพฤษ* ปีที่ 26 ฉบับที่ 1 (2550).
- เชษฐา พวงหัตถ์. (2558). “ทำความเข้าใจเรื่องการพัฒนาผ่านข้อถกเถียงทางทฤษฎี”, *วารสารพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์* ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 (เมษายน): 135-152.
- เชษฐา พวงหัตถ์. (2559). “โลกศึกษา โลกาภิวัตน์ และความเป็นพลเมืองโลก”, *วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์* ปีที่ 22 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน): 3-31.
- คาร์ล มาร์กซ และเฟรเดอริค เองเงิลส์. (2545). *แถลงการณ์พรรคคอมมิวนิสต์ / The Communist Manifesto*. กรุงเทพฯ: เมตตาการพิมพ์.
- สเดเกอร์, แมนพรีด. (2553). *โลกาภิวัตน์: ความรู้ฉบับพกพา*. แปลโดย วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเพนเวิร์ลด์ส.
- Evans, A. (2006). “Understanding Madrasah”, *Foreign Affairs* (Jan/Feb).
- Ali, S. H. (2009). *Islam and Education: Conflict and Conformity in Pakistan's Madrassas*. Oxford: Oxford University Press.
- Archer, L., Hutchings, M. and Ross, A. (2003). *Higher Education and Social Class: Issues of exclusion and inclusion*. London and New York: RoutledgeFalmer.
- Aronowitz, A. and Giroux, H. A. (1991). *Postmodern Education: Politics, Culture and Social Criticism*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.
- Asian Development Bank. (2014). *Education and National Development in Asia: Trends, Issues, Politics and Strategy*. Manila: Asian Development Bank.
- Baptista, R. and Leitão, J. (2015). *Entrepreneurship, Human Capital, and Regional Development: Labor Networks, Knowledge Flows, and Industry Growth*. New York and London: Springer.
- Barr, M. D. (2002). *Cultural Politics and Asian Values: The tepid war*. London: Routledge.
- Becker, G. S. (1993). *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. 3rd ed. Chicago and London: University of Chicago Press.
- Beeson, M. (ed). (2004). *Contemporary Southeast Asia: Regional Dynamics, National Differences*. New York: Macmillan.
- Ben-Peretz, M. (2009). *Policy-Making in Education: A Holistic Approach in Response to Global Changes*. New York: Rowman & Littlefield.
- Birch, D., Schirato, T. and Srivastava, S. (2001). *Asia: Cultural Politics in the Global Age*. New South Wales, Australia: Allen & Unwin.
- Bourdieu, P. (1989). *Distinction: A Social Critique on the Judgement of Taste*. London: Routledge.
- Bourdieu, P. (1990). *Reproduction in Education, Society and Culture*. London: Sage.
- Bush, B. (2006). *Imperialism and Postcolonialism*. Harlow: Pearson.
- Center for Global Education. (2016). “Education Introduction to Southeast Asia: History, Geography, and Livelihood”. Retrieved from <http://asiasociety.org/education/introduction-southeast-asia>.

- Chan, F-M. (2002). "ICT in Malaysian Schools: Policy and Strategies", retrieved from <http://gauge.u-gakugei.ac.jp>.
- Cohen, R. and Kennedy, P. (2007). *Global Sociology*. 2nd ed. London: Palgrave Macmillan.
- Cole, M. (ed). (2000). *Education, Equality and Human Rights: Issues of Gender, 'Race', Sexuality, Special Needs and Social Class*. London and New York: Routledge/Falmer.
- Cummings, W. and Williams, J. H. (2008). *Policy-Making for Education Reform in Developing Countries: Policy Options and Strategies*. New York: Rowman & Littlefield.
- Dewey, J. (1956). *The Child and The Curriculum and The School and Society*. Chicago: Phoenix Books.
- Featherstone, M. (1991). *Consumer Culture & Postmodernism*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.
- Featherstone, M., Lash, S. and Robertson, R. (1995). *Global Modernities*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.
- Galbraith, J. K. and Hale, T. (2014). "Income Distribution and the Information Technology Bubble", retrieved from <http://www.bea.gov/bea/regional/reis/>.
- Gonzalez, G., Karoly, L.A., Constant, L., Salem, H. and Goldman, C. A. (2008). *Facing Human Capital Challenges of the 21st Century*. Santa Monica, CA: RAND Corporation.
- Green, A., Preston, J. and Janmaat, J. G. (2006). *Education, Equality and Social Cohesion: A Comparative Analysis*. London: Palgrave Macmillan.
- Grenfell, M. (2008). *Pierre Bourdieu: Key Concepts*. Durham: Acumen.
- Hadiz, V. R. (ed). (2006). *Empire and Neoliberalism in Asia*. London and New York: Routledge.
- Harvey, D. (2005). *A Brief History of Neoliberalism*. Oxford: Oxford University Press.
- Heck, R. H. (2008). *Studying Educational and Social Policy: Theoretical Concepts and Research Methods*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Held, D. McGrew, A. Goldblatt, D. and Perraton, J. (eds). 1999. *Global Transformation: Politics, Economics and Culture*. Cambridge: Polity.
- Inglehart, R. and Welzel, C. (2005). *Modernization, Cultural Change, and Democracy: The Human Development Sequence*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jenkins, R. (1992). *Pierre Bourdieu*. London: Routledge.
- King, V. T. (2012). *The Sociology of Southeast Asia: Transformations in Developing Region*. Copenhagen: NIAS Press.
- Kingsbury, D., McKay, J., Hunt, J. McGillivray, M. and Clarke, M. (2012). *International Development: Issues and Challenges*. 2nd ed. New York: Palgrave Macmillan
- Kasarda, J. D., Billy, J. O. G. and West, K. (1986). *Status Enhancement and Fertility: Reproductive Responses to Social Mobility and Educational Opportunity*. Orlando, FL: Academic Press.
- LLeras, M. P. (2004). *Investing in Human Capital: A Capital Markets Approach to Student Funding*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Loomba, A. (2005). *Colonialism/Postcolonialism*. 2nd ed. Oxon: Routledge.

- McCloskey, S. (ed). (2014). *Development Education in Policy and Practice*. New York: Palgrave Macmillan,
- McLeod, J. and Yates, L. (2006). *Making Modern Lives: Subjectivity, Schooling, and Social Change*. New York: State University of New York Press.
- Mehden, V. and Riggs, F. (1986). *Religion and Modernization in Southeast Asia*. New York: Syracuse University Press.
- Renton, D. (ed). (2001). *Marx on Globalization*. London: Lawrence & Wishart.
- Ricklefs, M. C., Lockhart, B. Lau, A., Reyes, P. and Aung-Thwin, M. (2010). *A New History of Southeast Asia*. New York: Palgrave Macmillan.
- Rigg, J. (1997). *Southeast Asia: The human landscape of modernization and development*. London and New York: Routledge.
- Rantanen, T. (2005). *The Media and Globalization*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.
- Robertson, R. (1992). *Globalization: Social Theory and Global Culture*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.
- Sankaran, K. (2009). *Globalization and Postcolonialism*. New York: Rowman & Littlefield.
- Savvides, A, and Stengos, T. (2009). *Human Capital and Economic Growth*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Smallman, S. and Brown, K. (2011). *Introduction to International and Global Studies*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Smith, R. M. (ed). (1974). *Southeast Asia: Documents of Political Development and Change*. Ithaca and London: Cornell University Press.
- Steger M. B. (2003). *Globalization: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Sutherland, R. (2014). *Education and Social Justice in a Digital Age*. Bristol: University of Bristol Press.
- Tarling, N. (2004). *Nationalism in Southeast Asia*. New York: Routledge Curzon.
- Tönnies, F. (2001). *Community and Civil Society*. ed. Jose Harris. Cambridge: Cambridge University Press.
- UNESCO Institute for Statistics. (2014). *Information and Communication Technology (ICT) in Education in Asia*. Montreal, Canada: UNESCO Institute for Statistics.
- Wallace, R. A. and Wolf, A. (1995). *Contemporary Sociological Theory: Continuing the Classical Tradition*. 4th ed. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Weber, M. (1978). *Economy and Society*. ed. Guenter Roth and Claus Wittich. Berkeley and LA: University of California Press
- Weatherbee, D. E. (2009). *International in Southeast Asia: The Struggle for Autonomy*. 2nd ed. New York: Rowman & Littlefield.
- Welch, A. R. (ed). (2000). *Third World Education: Quality and Equality*. New York and London: Garland Publishing.
- Whitty, G. (2005). *Making Sense of Education Policy: Studies in the Sociology and Politics of Education*. London: Paul Chapman

- World Bank. (1993). *The East Asian Miracle: Economic, Growth and Public Policy*. New York: Oxford University Press.
- World Health Organization. (2013). "The tuberculosis profile of the Philippines, 2003–2011: advancing DOTS and beyond". Retrieved from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3762970/>.
- World Vision Development Foundation. (2016). "Tuberculosis: Still one of the deadliest treatable disease in Philippines". Retrieved from <http://www.worldvision.org.ph/press-center/tuberculosis-still-one-deadliest-treatable-diseases-philippines>.
- Wright, A. (2004). *Religion, Education and Post-modernity*. London and New York: Routledge Falmer.
- Young, R. J. C. (2003). *Postcolonialism: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Yu, F. L. T., Yuen, W. K. and Kwan, D. S. (eds). (2014). *International Economic Development: Leading issues and challenges*. New York: Routledge.